

SAŽETAK PRESUDE

STANDARD VERLAGSGESELLSCHAFT MBH PROTIV AUSTRIJE (BR.3) PRESUDA VIJEĆA OD 7. PROSINCA 2021. ZAHTJEV BR. 39378/15

Nalozi domaćih sudova da se otkriju identiteti autora komentara na internetskom portalu nisu bili nužni u demokratskom društvu

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva je društvo s ograničenom odgovornošću koje je vlasnik i izdavač dnevnih novina koje izlaze u tiskanom, digitalnom i u internetskom obliku. Internetski portal s vijestima koji vodi podnositelj zahtjeva (dalje: „portal“) objavljuje članke koje izabere uredništvo i stavlja čitateljima na raspolaganje forume za raspravu o tim člancima. Na kraju svakog članka, podnositelj zahtjeva potiče i poziva registrirane korisnike da u polje pod nazivom “Vaš komentar ...” objavljuju komentare ističući važnost mišljenja korisnika portala. Prilikom registracije korisnici moraju unijeti svoje ime, prezime, elektroničku adresu, i ako žele, kućnu adresu. Podnositelj zahtjeva pri tome obavještava korisnike da njihovi podaci neće biti javno vidljivi. Podnositelj zahtjeva daje smjernice o tome kako napisati komentar te podsjeća korisnike da mogu biti odgovorni za vlastite komentare i da osobni napadi u vidu uvreda, prijetnji ili zlostavljanja, klevetničke izjave nisu prihvatljive. Naznačeno je da će podnositelj zahtjeva otkriti korisničke podatke samo ako je to dužan učiniti po zakonu. Podnositelj zahtjeva ima pravo izbrisati objave koje nisu u skladu s smjernicama objavljenim na portalu. Podnositelj zahtjeva ujedno je na portalu obavijestio svoje korisnike da je uspostavio automatizirani sustav provjere ključnih riječi koji vrši provjeru problematičnih sadržaja prije nego što budu objavljeni na portalu. Svi komentari koji se odnose na posebno osjetljiva pitanja ponekad prolaze i ručni pregled prije objavljivanja. Nakon objavljivanja, komentari korisnika podliježu redovitom uredničkom pregledu koji vrši podnositelj zahtjeva. Podnositelj zahtjeva implementirao je sustav "obavijesti i ukloni" pomoću kojeg drugi korisnici mogu pokrenuti ručni urednički pregled objavljenih komentara korisnika pomoću gumba "prijavi". Korisnički podaci se na zahtjev i u skladu sa zakonom dostavljaju trećim osobama ako je dovoljno jasno da su predmetnim komentarom mogla biti povrijeđena prava druge osobe.

Nakon objavljivanja uvredljivih komentara o dvojici političara i jednoj političkoj stranci ispod dva članka koje je podnositelj objavio na svom portalu, podnositelju zahtjeva je u dva žalbena postupka naloženo otkriti podatke o identitetu autora komentara. Austrijski Vrhovni sud smatrao je da su temeljem Zakona o medijima informacije zaštićene uredničkom povjerljivošću samo ako su otkrivene tim osobama tijekom obavljanja njihovih novinarskih aktivnosti. Smatrao je da samo automatizirano traženje ključnih riječi uz pomoć softvera nije dovoljno za uspostavljanje veze s novinarskom djelatnošću; a urednički *ex post* pregledi ne bi doveli do drugačijeg rezultata, jer su se odnosili samo na već objavljene komentare. Prema mišljenju

Vrhovnog suda, u nedostatku bilo kakve veze s novinarskom djelatnošću, nalaganje dostave podataka o identitetu autora komentara nije dovelo do nezakonitog miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na uživanje slobode tiska temeljem članka 10. Konvencije.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 10. Konvencije, podnositelj zahtjeva tvrdio je da su sudski nalozi temeljem kojih je bio obvezan otkriti podatke o identitetu korisnika portala internetskih vijesti koji su objavili komentare povrijedili njegovu slobodu izražavanja – konkretno, pravo uživati slobodu tiska.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je na početku primijetio da se predmet odnosi na obvezu podnositelja zahtjeva kao domaćina koji pruža usluge objavljivanja komentara da u određenim okolnostima otkrije korisničke podatke, a ne na vlastitu odgovornost za komentare korisnika. ESLJP je prvo ispitao je li došlo do miješanja u pravo na slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva.

1. Je li došlo do miješanja u pravo na slobodu izražavanja

Polazeći od uloge podnositelja zahtjeva kao portala na kojem se nalaze forumi koji omogućuju korisnicima objavljivanje komentara koji se tiču članaka koje objavljuje podnositelj zahtjeva, ESLJP je zaključio da podnositelj zahtjeva koristi forume kako bi širio ideje o temama od javnog interesa. Tijekom domaćeg postupka podnositelj zahtjeva isticao je da su autori dotičnih komentara novinarski izvori i da je njihov identitet stoga zaštićen. Domaći su sudovi, s druge strane, zaključili da se zbog nepostojanja bilo kakve vrste novinarske djelatnosti, podnositelj zahtjeva nije mogao pozvati na uredničku povjerljivost u odnosu na komentare korisnika. S tim u vezi ESLJP je istaknuo da su komentari koje su čitatelji informativnog portala objavili na forumu, iako predstavljaju mišljenja i stoga informacije u smislu Preporuke Odbora ministara Vijeća Europe o pravu novinara da ne otkrivaju svoje izvore informacija, jasno upućeni javnosti, a ne novinaru. Stoga je ESLJP zaključio da se autori komentara ne mogu smatrati novinarskim izvorom. Međutim, istovremeno je naglasio da do miješanja u pravo na slobodu izražavanja može doći i na druge načine osim nalaganjem otkrivanja novinarskog izvora.

ESLJP je primijetio da podnositelj zahtjeva nije samo pružatelj usluge smještaja (eng. „*hosting*“) na kojem se objavljuju komentari, već je i izdavatelj dnevnih novina, održava portal s vijestima na kojem pokreće rasprave o svojim članicama pozivajući korisnike da objavljuju komentare, te da ima aktivnu ulogu u poticanju pisanja komentara, opisujući te komentare kao bitan i vrijedan dio portala s vijestima. Dodatno, sadržaj koji objavljuju korisnici na portalu barem se djelomično moderira. Stoga je sveukupna uloga podnositelja zahtjeva daljnje otvaranje rasprave i širenje ideja u vezi s temama od javnog interesa, koje su zaštićene slobodom tiska.

ESLJP je naglasio da nema sumnje da bi obveza otkrivanja podataka autora internetskih komentara mogla odvratiti te autore od doprinosa raspravi i stoga imati obeshrabrujući učinak na korisnike koji objavljuju na forumima. To neizravno utječe i na pravo podnositelja zahtjeva kao medijske kuće na slobodu tiska.

Svjestan lakoće, opsega i brzine širenja informacija na internetu te postojanosti takvih informacija nakon što se objave na internetu, što može znatno pogoršati učinke neprihvatljivog govora u usporedbi s tradicionalnim medijima (*Delfi AS protiv Estonije*¹, st. 147.), ESLJP se složio s tuženom državom da Konvencija ne jamči apsolutno pravo na anonimnost na internetu. Iako je anonimnost na internetu važna vrijednost ESLJP je svjestan da se povremeno mora prednost dati drugim legitimnim ciljevima, kao što je sprječavanje nereda ili zločina ili zaštita prava i sloboda drugih (*K.U. protiv Finske*, st. 49.). No, istovremeno je istaknuo da je nužno voditi računa o interesu korisnika interneta da ne otkrivaju svoj identitet. Anonimnost je iznimno važna za promicanje slobode protoka mišljenja, ideja i informacija. Stoga neizravno može služiti i interesima medijske kuće.

U ovom predmetu podnositelj zahtjeva, kao medijska kuća, dodijelila je svojim korisnicima određeni stupanj anonimnosti ne samo kako bi zaštitila svoju slobodu tiska, već i kako bi zaštitila privatnu sferu korisnika i njihovu slobodu izražavanja. Ta anonimnost ne bi bila učinkovita kada ju podnositelj zahtjeva ne bi mogao štiti.

Slijedom gore navedenog, ESLJP je utvrdio da su nalozi domaćih sudova za otkrivanje traženih korisničkih podataka predstavljali miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na uživanje slobode tiska zajamčene člankom 10. stavkom 1. Konvencije. Takvo miješanje je nespojivo s člankom 10. stavkom 2. Konvencije osim ako je "propisano zakonom", teži jednom ili više legitimnih ciljeva i ako je "nužno je u demokratskom društvu" kako bi se postigao dotični cilj.

2. Je li miješanje bilo zakonito te je li imalo legitimni cilj

Budući da među strankama u ovom predmetu nije bilo sporno je li miješanje u pravo na slobodu izražavanja bilo zakonito i da je težilo zaštititi ugleda i prava drugih osoba kao legitimnom cilju, ESLJP se nije posebno bavio ovim pitanjima već je utvrdio da je miješanje bilo zakonito i da je imalo legitimni cilj.

3. Je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu

ESLJP je ponovio da je sloboda izražavanja jedan je od bitnih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uvjeta za njegov napredak i samoostvarenje svakog pojedinca te da se čl. 10. primjenjuje ne samo na informacije ili ideje koje su povoljno primljene ili se smatraju neuvredljivima ili neutralnima, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju.

¹ Sažetak je dostupan na [hrvatskom jeziku](#)

U predmetu *Delfi AS protiv Estonije* (st. 138. i 138.) ESLJP je sažeo relevantna načela koja se tiču balansiranja različitih interesa pri ispitivanju miješanja u slobodu izražavanja. U načelu, prava zajamčena člancima 8. i 10. zaslužuju jednako poštovanje. Nadalje, ESLJP je već u mnogim presudama naglasio da ako su nacionalne vlasti poduzele balansiranje između ta dva prava u skladu s kriterijima utvrđenim njegovom sudskom praksom, ESLJP-u bi trebali snažni razlozi da stajalište domaćih sudova zamijeni svojim.

U praksi ESLJP-a uspostavljeni su kriteriji temeljem kojih treba provesti balansiranje prava zajamčenih čl. 8. i čl. 10. U ovom su predmetu posebno relevantni sljedeći kriteriji: i) jesu li komentari doprinijeli raspravi od javnog interesa, ii) što je predmet komentara, iii) prethodno ponašanje dotične osobe i koliko je poznata, iv) sadržaj, oblik i posljedice dotične objave i v) težina kazne izrečene novinarima ili izdavačima. Ujedno je ESLJP ponovio da sukladno članku 10. stavku 2. Konvencije postoji vrlo malo prostora za ograničenja političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa. Komentari objavljeni na portalu odnosili su se na dvojicu političara odnosno političku stranku, a izneseni su u kontekstu javne rasprave o pitanjima od legitimnog javnog interesa. Iako uvredljivi i bez poštovanja, komentari korisnika portala nisu predstavljali govor mržnje ili poticanje na nasilje.

ESLJP je istaknuo da zahtjevi za otkrivanje korisničkih podataka moraju biti nužni i razmjerni legitimnom cilju koji se otkrivanjem želi postići. To znači da domaći sudovi moraju ispitati zahtjev za otkrivanje korisničkih podataka i odvagnuti – u skladu sa svojim pozitivnim obvezama prema člancima 8. i 10. Konvencije – sukobljene interese o kojima je riječ, prije nego što odluče treba li otkriti podatke koji se odnose na identitet autora. U ovom slučaju ti sukobljeni interesi ne obuhvaćaju samo pravo na zaštitu ugleda onih na koje se komentari odnose i pravo podnositelja zahtjeva na slobodu tiska, već i njegovu ulogu u zaštiti osobnih podataka autora komentara i njihove slobode javnog izražavanja mišljenja. Međutim, dok su prvostupanjski sudovi u oba postupka proveli test balansiranja/vaganja, žalbeni sudovi i Vrhovni sud nisu dali nikakve razloge zašto su interesi u otkrivanju podataka “prevladali” interese podnositelja zahtjeva u zaštiti anonimnosti autora komentara. ESLJP je smatrao da je to posebno zabrinjavajuće u slučaju poput ovog u kojem se komentari mogu okarakterizirati kao politički govor koji se ne može smatrati očito nezakonitim.

U nedostatku bilo kakvog balansiranja suprotstavljenih interesa, ESLJP je smatrao da odluke žalbenih sudova i Vrhovnog suda nisu bile potkrijepljene relevantnim i dostatnim razlozima da opravdaju miješanje. Slijedi da miješanje u pravo na slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva nije bilo "nužno u demokratskom društvu", u smislu članka 10. stavka 2. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

ESLJP podnositelju zahtjeva nije dosudio pravednu novčanu naknadu smatrajući da samo utvrđenje povrede prava na slobodu izražavanja predstavlja dovoljnu zadovoljštinu za bilo kakvu nematerijalnu štetu koju je podnositelj zahtjeva pretrpio.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.